

II

(Besluiten op grond van het EG- en het Euratom-Verdrag waarvan publicatie niet verplicht is)

BESLUITEN/BESCHIKKINGEN

COMMISSIE

BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE

van 14 maart 2006

waarbij een concentratie verenigbaar wordt verklaard met de gemeenschappelijke markt en de werking van de EER-overeenkomst

(Zaak COMP/M.3868 — DONG/Elsam/Energi E2)

(Kennisgeving geschied onder nummer C(2006) 793)

(Slechts de tekst in de Engelse taal is authentiek)

(Voor de EER relevante tekst)

(2007/353/EG)

Op 14 maart 2006 heeft de Commissie een beschikking gegeven met betrekking tot een concentratiezaak in het kader van artikel 8, lid 2, van Verordening (EG) nr. 139/2004 van de Raad van 20 januari 2004 betreffende de controle op concentraties van ondernemingen (de EG-concentratieverordening) ⁽¹⁾. Een niet-vertrouwelijke versie van de volledige tekst van de beschikking is in de authentieke taal van de zaak te vinden op de website van het directoraat-generaal Concurrentie op het volgende adres: http://ec.europa.eu/comm/competition/index_en.html

I. SAMENVATTING

(1) Deze zaak heeft betrekking op de verwerving van zeggenschap over Elsam, Energi E2, KE en FE door DONG.

(2) DONG is het gevestigde Deense gasbedrijf dat in handen van de overheid is. Elsam en Energi E2 (hierna „E2” genoemd) zijn de gevestigde Deense stroomopwekkingsbedrijven in respectievelijk het westen en het oosten van Denemarken. KE en FE zijn de gevestigde bedrijven voor de retailstroomlevering in de regio-Kopenhagen.

(3) In de beschikking wordt geconcludeerd dat de transactie ertoe zal leiden dat de daadwerkelijke mededinging op significante wijze wordt belemmerd, in het bijzonder door de versterking van machtsposities op de volgende markten:

— levering van groothandelsgas voor Denemarken (en mogelijk ook voor Zweden);

— gasopslag of gasflexibiliteit (ongeacht of dit alleen geldt voor Denemarken of ook voor Zweden);

— gaslevering aan grote ondernemingen en gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales, als één of twee markten, in Denemarken;

— gaslevering aan kleine ondernemingen en/of huishoudens, als één of twee markten, in Denemarken.

(4) In de beschikking wordt geconcludeerd dat de door de partijen voorgestelde toezeggingen voldoende zijn om de vastgestelde mededingingsbezwaren weg te nemen. Wat de markt voor gasopslag/flexibiliteit betreft, wordt het belangrijkste effect van de voorgestelde toezeggingen te weeggebracht door het afstoten van de opslagfaciliteit in Lille Torup, hetgeen een positief effect zal hebben op de mededinging op het vlak van opslagcapaciteit/flexibiliteit in Denemarken. Wat de groothandels- en retailmarkten voor gas betreft, wordt in de beschikking geconcludeerd dat het door DONG voorgestelde programma voor gasvrijgave in combinatie met het afstoten van opslagcapaciteit, voldoende is om alle door de Commissie vastgestelde mededingingsbezwaren in verband met deze markten weg te nemen.

⁽¹⁾ PB L 24 van 29.1.2004, blz. 1.

- (5) Derhalve verklaart de Commissie de aangemelde transactie overeenkomstig artikel 2, lid 2, en artikel 8, lid 2, van de concentratieverordening en artikel 57 van de EER-overeenkomst de concentratie verenigbaar met de gemeenschappelijke markt.

II. TOELICHTING

1. DE PARTIJEN

- (6) DONG is het gevestigde Deense gasbedrijf dat in handen van de overheid is en actief is op het gebied van de exploratie, productie, offshoretransport en verkoop van olie en aardgas, alsmede op het vlak van de opslag en distributie van aardgas. Voorts heeft de onderneming beperkte activiteiten met betrekking tot de elektriciteits-opwekking uit wind en de levering van elektriciteit en warmte.

- (7) Elsam en Energi E2 (hierna „E2” genoemd) zijn de gevestigde Deense stroomopwekkingsbedrijven in respectievelijk het westen en het oosten van Denemarken. Beide ondernemingen zijn actief op het gebied van de productie en handel van stroom (financieel en fysiek) op de groothandelsmarkt en op het vlak van stadsverwarming. Sinds Elsam in 2004 de elektriciteitsretailer Nesa heeft verworven die in het oosten van Denemarken actief was, heeft de onderneming ook aanzienlijke activiteiten op het gebied van retailstroomlevering aan huishoudens en ondernemingen. De lokale autoriteiten zijn de kernaandeelhouders van Elsam en E2. Voorts hebben DONG en Vattenfall (in Elsam) en Nesa en KE (in E2) aanzienlijke deelnemingen in Elsam en E2.

- (8) KE en FE verstrekken stroom aan huishoudens en ondernemingen in de regio-Kopenhagen. De ondernemingen zijn thans respectievelijk in handen van de stad Kopenhagen en de stad Frederiksberg.

2. DE OPERATIE EN DE CONCENTRATIE

- (9) In dit onderdeel van de beschikking wordt de voorgestelde operatie, die een concentratie vormt, beschreven, op grond waarvan DONG zeggenschap verwerft over Elsam, E2, KE en FE, met uitzondering van bepaalde activa in de stroomproductie van Elsam en E2 die aan Vattenfall worden afgestaan. De verwerving van activa door Vattenfall vormt een afzonderlijke concentratie.

3. JURIDISCH EN REGELGEVEND KADER

- (10) In de beschikking wordt het toepasselijke regelgevende kader voor gas en elektriciteit besproken.
- (11) Op 1 juli 2000 werd de Deense aardgasmarkt voor het eerst voor concurrentie opengesteld voor de grootste afnemers. Sinds 2004 kunnen alle afnemers hun leverancier kiezen. Het gastransmissienetwerk op het vasteland

en de transmissiesystemen werden in 2004 volledig ontvlochten. Thans zijn zij eigendom van en worden zij geëxploiteerd door Energinet.dk, een onafhankelijke openbare instantie die in handen is van de Deense staat. Voor de activiteiten op het transmissienetwerk op het vasteland geldt een regeling voor toegang voor derde partijen. Zowel de opslagcapaciteit als de offshorepijpleidingen die de gasvelden in het Deense deel van de Noordzee met het vasteland verbinden, zijn in handen van DONG. Toegang tot deze infrastructuur wordt verkregen op basis een onderhandelde toegang voor derde partijen. De Deense toezichthouder op de energiesector, een onafhankelijk controleorgaan, ziet toe op de naleving van de regels voor de toegang voor derde partijen.

4. RELEVANTE MARKTEN

A. AARDGAS

1. Relevante productmarkten

- (12) Wat de relevante productmarkten in de gasector betreft, heeft de Commissie zich in haar marktonderzoek toegeespitst op de definitie van de markten voor gasopslag/flexibiliteit, gasgroothandel en gaslevering.

Markt voor gasopslag en gasflexibiliteit

- (13) Wat de gasopslagfaciliteiten en/of andere middelen voor een flexibel gasbeheer betreft, is de exacte productmarktdefinitie van een dergelijke markt in de beschikking niet aan de orde gekomen.
- (14) De partijen hebben een productmarkt voor gasflexibiliteit voorgesteld met inbegrip van specifieke opslagfaciliteiten, productiewijzigingen, internationale handel, leidingbuffer, overschakeling naar andere brandstoffen, onderbreekbare contracten en markthubs met termijnmarkten.
- (15) Volgens de Commissie kunnen deze middelen voor een flexibel gasbeheer in vijf groepen worden onderverdeeld, te weten:

- opslag in specifieke opslagfaciliteiten;
- onderbreekbaarheid of andere modulatie van de afnemersbehoeften, bijvoorbeeld van gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales;
- flexibele leveringscontracten (ongeacht of zij op gasimport, binnenlandse productie of secundaire binnenlandse leveringscontracten zijn gebaseerd);
- flexibele gashandel in hubs of bilateraal (ongeacht of het termijnhandel of ad-hochandel betreft);
- leidingbuffer, dat wil zeggen gasopslag in transmissiepijplijnen door het verhogen of verminderen van de gasdruk in deze pijplijnen.

- (16) Uit het marktonderzoek van de Commissie bleek dat voor Denemarken geen van de vier bovenvermelde alternatieven inzake flexibel gasbeheer voor opslag in specifieke opslagfaciliteiten als volledig levensvatbaar of voldoende ontwikkeld kan worden beschouwd. De Commissie is evenwel van oordeel dat niet hoeft te worden ingegaan op de vraag van de relevante productmarkt (hetzij flexibiliteit, hetzij opslag).

Markt voor groothandelsgasleveringen

- (17) Wat de groothandelsgasleveringen voor Denemarken betreft, wordt in de beschikking geconcludeerd dat er voor Denemarken een markt bestaat voor groothandelsgasleveringen, die bestaat uit:

- alle verkopen, ongeacht of zij tot stand komen op grond van de gastransferfaciliteit, leveringscontracten of andere overeenkomsten,
- door fysieke of contractuele importeurs ⁽¹⁾, wederimporteurs (ingeval van wederingevoerd gas), producenten (indien van toepassing in de toekomst) en traders,
- aan andere traders (zoals leveranciersbedrijven) of aan gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales (wat deze laatste betreft, in de mate dat zij minstens enkele van de diensten overnemen die regelmatig door een leverancier worden verstrekt voor levering in een vestigingsplaats of van plan zijn gas door te verkopen),

die voldoen aan de behoeften van de afnemers om toegang te krijgen tot groothandelsgas in Denemarken.

- (18) Uit het marktonderzoek van de Commissie bleek duidelijk dat een afzonderlijke markt voor groothandelsleveringen van aardgas bestaat. In haar antwoord op de beschikking vastgesteld volgens artikel 6, lid 1, onder c), erkende DONG „het bestaan van gasmarkten en gastrading op groothandelsniveau” en in haar antwoord op de mededeling van punten van bezwaar heeft DONG zowel dit bestaan als de bovenvermelde productmarktdefinitie inzake de groothandelsmarkt niet betwist.
- (19) De voorgenomen transactie heeft ook een impact op de gasgroothandel in Zweden. In de beschikking wordt geconcludeerd dat een afzonderlijke markt bestaat voor groothandelsgasleveringen voor gasverbruik in Zweden, aangezien de marktomstandigheden en -voorwaarden voor groothandelsleveringen in Zweden verschillen van die in Denemarken.

⁽¹⁾ In deze context wordt onder „fysieke invoer” alle leveringen verstaan in het Deense transmissienetwerk op het vasteland. Een Deense producent in het Deense deel van het continentaal plat van de Noordzee neemt dus alleen rechtstreeks deel aan de Deense groothandelsmarkt indien hij gas levert dat bestemd is voor het Deense netwerk op het vasteland.

Markt voor aardgasleveringen aan gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales

- (20) In de beschikking wordt het standpunt ingenomen dat de aardgasleveringen aan gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales een afzonderlijke markt vormen, omdat de aardgasleveringen aan gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales verschillen van de groothandelsmarkt. Als energieproducent kan een gecentraliseerde warmte- en krachtcentrale echter als koper of als verkoper toegang krijgen tot de groothandelsmarkt en de toetredingsdrempels voor groothandelaren die enkele segmenten van retaillevering aan gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales wensen te bevoorraden, zijn te overwinnen.
- (21) De bevoorrading van gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales is verschillend van andere retailbevoorradingmarkten wegens de grotere flexibiliteit en een hoger verbruik, uiteenlopende vraagpatronen, prijzen en type overeenkomsten, afwijkende regelgeving en het feit dat gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales rechtstreeks kunnen optreden op de groothandelsmarkt.

Markt(en) voor de gaslevering aan gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales en grote industriële afnemers

- (22) In de beschikking wordt het standpunt ingenomen dat aardgasleveringen aan gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales en aardgasleveringen aan grote industriële afnemers één of twee verschillende productmarkten vormen.
- (23) Kleine commerciële afnemers behoren niet tot deze productmarkt wegens de verschillen in onder andere prijzen, marges, marketing- en distributiekanaalen, opslagkosten, marktstructuur, overschakelingspercentages en eisen met betrekking tot de meettechnieken.
- (24) In de beschikking wordt het standpunt ingenomen dat gasleveringen aan grote industriële afnemers en die aan gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales enige gelijkenissen vertonen (niveau van het gasverbruik, typen gasovereenkomsten), maar dat zij ook verschillend zijn (regelmatigheid van de vraag, verschillende eigendomsstructuur en klantentrouw en overschakelingspercentages).

Markt(en) voor gasleveringen aan huishoudens en kleine ondernemingen

- (25) In de beschikking wordt het standpunt ingenomen dat een of twee afzonderlijke markt(en) bestaat (bestaan) voor niet-bemeterde afnemers, dat wil zeggen afnemers met een jaarlijks verbruik dat onder de 300 000 m³ ligt. Verkopen aan kleine commerciële afnemers met een verbruik dat lager dan 300 000 m³ is en verkopen aan huishoudelijke afnemers kunnen dus ofwel tot eenzelfde ofwel tot verschillende productmarkten behoren.

(26) De vraag- en aanbodzijde tussen beide typen afnemers in Denemarken vertonen grote gelijkenissen (hogere gasprijzen, geringere neiging om van leverancier te veranderen, vereiste om te beschikken over beheersinstrumenten voor de klantenportefeuille, gestandaardiseerde algemene aanbiedingen, en het belang van het merkimago, marktstructuur, opslagkosten en hoge toetredingsdrempels). Er zijn ook een aantal relevante verschillen (gemiddeld verbruiksniveau, prijzen, kosten en marges en verschillende marketingstrategieën).

(27) Wat de beoordeling vanuit het oogpunt van de mededinging betreft, zijn er geen aanzienlijke verschillen tussen beide klantengroepen. De vraag of leveringen aan huishoudens en leveringen aan kleine commerciële afnemers verschillende segmenten van dezelfde relevante markt vormen of twee verschillende relevante markten zijn, blijft derhalve open.

2. Relevante geografische markten

Markt voor gasopslag en gasflexibiliteit

(28) DONG heeft aangevoerd dat de relevante geografische markt voor middelen voor een flexibel gasbeheer groter is dan Denemarken en ook Zweden, het noorden van Duitsland en Nederland omvat.

(29) Uit de resultaten van het marktonderzoek bleek evenwel dat de geografische markt voor opslag (of flexibiliteit), ongeacht de omvang van de relevante productmarkt, tot Denemarken beperkt is. De belangrijkste redenen voor dit besluit zijn:

— de meeste middelen voor een flexibel gasbeheer zijn alleen op nationaal niveau beschikbaar;

— grensoverschrijdende flexibiliteit is alleen beschikbaar in de vorm van fysieke opslag. In Zweden is de opslagcapaciteit evenwel zeer klein (Zweden hangt bijna volledig af van Deense opslagfaciliteiten) en het gebruik van opslagfaciliteiten in Duitsland is beperkt wegens de grotere vervoersafstanden en hogere vervoerskosten. Tijdens het marktonderzoek van de Commissie werd twijfel geuit over de opslagmogelijkheid in het buitenland;

— de partijen gebruiken zelf lokale opslagfaciliteiten voor hun activiteiten in Nederland en Duitsland.

(30) Wat de Zweedse markt voor opslagfaciliteiten en andere middelen voor een flexibel gasbeheer betreft, wordt in de beschikking geconcludeerd dat noch Zweden, noch Denemarken en Zweden samen als één enkele markt kunnen worden beschouwd.

Markt voor groothandelsgasleveringen

(31) DONG voerde aan dat de relevante geografische markt voor groothandelsgasleveringen ruimer is dan Denemarken (of Denemarken en Zweden samen) en minstens ook Duitsland bestrijkt.

(32) Uit het marktonderzoek is duidelijk gebleken dat de markt voor groothandelsleveringen tot Denemarken is beperkt. In de beschikking wordt geconcludeerd dat Zweden geen deel uitmaakt van dezelfde geografische markt als Denemarken; Zweden maakt deel uit van een afzonderlijke markt, die hetzij Zweden, hetzij Denemarken en Zweden samen bestrijkt, aangezien de groothandelsleveringen in Zweden geen sterk tegenwicht kunnen bieden tegen de groothandelsleveringen in Denemarken. Evenzo werd geconcludeerd dat Duitsland, Nederland en het Verenigd Koninkrijk geen deel uitmaken van dezelfde geografische markt als Denemarken, aangezien:

— in Denemarken uitsluitend Deens (offshore)gas wordt verbruikt;

— in 2003-2005 vertegenwoordigde de (commerciële) invoer minder dan 12 % van het totale Deense verbruik;

— wat de transacties betreft die doorgaans geen invloed hebben op de groothandelsgasbehoeften in Denemarken (bijvoorbeeld transacties met betrekking tot de Benelux, het Verenigd Koninkrijk of de hubs in Emden) lijken deze prijzen de groothandelsprijzen in Denemarken in onvoldoende mate te beïnvloeden;

— de marktaandelen van de verschillende groothandelaars in de bovenvermelde onderscheiden landen lopen sterk uit elkaar;

— uit het marktonderzoek blijkt dat Deense gasafnemers weinig afweten van de groothandelsprijzen in Duitsland en dat gasinvoer wordt aanzien als een zwak substituuut voor de aankoop van gas op groothandelsniveau in Denemarken;

— groothandelsgasleveranciers die gas vanuit Duitsland in Denemarken wensen in te voeren, worden geconfronteerd met aanzienlijke transportkosten, capaciteitsbeperkingen en administratieve belemmeringen.

(33) In haar antwoord op de beschikking vastgesteld volgens artikel 6, lid 1, onder c), voerde DONG aan dat gasleveringen aan de Duitse zijde van het Deense entry-/exitpunt te Ellund, deel uitmaken van de Deense groothandelsgasmarkt. Op grond van de resultaten van het marktonderzoek laat de beschikking open of deze leveringen in het geografische bereik van de Deense markt voor groothandelsgasleveringen moeten worden opgenomen.

Markt voor de aardgasleveringen aan gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales

- (34) De markt voor de aardgasleveringen aan gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales is wellicht nationaal. Ten hoogste Denemarken en Zweden kunnen deel uitmaken van deze markt, aangezien deze niet groter kan zijn dan het geografische bereik van de groothandelsmarkt. Voorts kan slechts een gedeelte van de bevoorrading voor gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales in de buurlanden worden betrokken.

Markt(en) voor gasleveringen aan gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales en grote industriële afnemers

- (35) De markt of markten voor de levering van aardgas aan gedecentraliseerde warmte- en kracht en grote industriële afnemers is/zijn nationaal, aangezien geen directe invoer plaatsvindt. Voorts zijn de marktstructuren duidelijk verschillend van deze in de buurlanden. Voorts blijkt het bestaan van nationale markten uit de aanzienlijke prijsverschillen tussen Denemarken, Duitsland, Zweden en Nederland.

Markt(en) voor gasleveringen aan huishoudens en kleine ondernemingen

- (36) In de beschikking wordt het standpunt ingenomen dat de markt(en) voor de gasleveringen aan ondernemingen en huishoudelijke afnemers in Denemarken niet ruimer is (zijn) dan nationaal en eventueel zelfs regionaal is (zijn). De vraag of de markt(en) nationaal of regionaal zijn, kan worden opengelaten. Enerzijds is voor de verkoop op deze markt een nationaal verkoop- en servicebureau vereist, zijn alle leveranciers aan niet-bemeterde afnemers in Denemarken Deense ondernemingen en bestaan er grote prijsverschillen tussen nationale markten. Anderzijds hebben tot nu toe slechts minder dan 1 % van de afnemers besloten om van leverancier te veranderen. Derhalve hebben regionale distributiebedrijven nog steeds zeer grote marktaandelen in hun respectieve gebieden en zijn de prijzen voor eindgebruikers verschillend in de drie regio's. De aanzienlijke verschillen in marktaandelen en de prijsverschillen tussen de regio's zijn normaal gezien aanwijzingen dat de regionale markten niet geïntegreerd zijn.

3. Conclusie inzake relevante markten in de aardgassector

- (37) Volgens de beschikking bestaan de volgende relevante markten:
- 1) de Deense markt voor opslagfaciliteiten of naar gelang het geval de Deense markt voor flexibel aardgasbeheer; de Zweedse markt voor opslagfaciliteiten of naar gelang het geval de Zweedse markt voor flexibel aardgasbeheer (waarbij het gaat om hetzij een Zweedse, hetzij een Zweeds-Deense markt);
 - 2) de markt voor groothandelsaardgas voor Denemarken (Deense markt); de markt voor groothandelsaardgas in

Zweden (markt die naar gelang het geval Zweden of Zweden én Denemarken bestrijkt);

- 3) de Deense markt voor de aardgasleveringen aan gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales; de Zweedse markt voor de aardgasleveringen aan gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales (markt die naar gelang het geval Zweden of Zweden én Denemarken bestrijkt);
- 4) de markt of markten voor de aardgasleveringen aan grote industriële afnemers en gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales (markt die Denemarken bestrijkt);
- 5) de markt of markten voor de aardgasleveringen aan kleine commerciële afnemers en huishoudens (Deense of regionale markt).

B. ELEKTRICITEIT

1. Relevante productmarkten

Opwekking en groothandel van fysieke stroom; ondersteunende diensten

- (38) Een aanzienlijk deel van de aan- en verkoop van groothandelsstroom in de Noordse regio verloopt via de Noordse stroombeurs Nord Pool Spot ASA (hierna „Nord Pool” genoemd). Naast deze trading van fysieke stroom op groothandelsniveau die via de stroombeurs Nord Pool verloopt, worden inzake fysieke groothandelsstroom tussen producenten/traders en afnemers ook bilaterale overeenkomsten afgesloten.
- (39) De directe afnemers van ondersteunende diensten zijn transmissiesysteembeheerders, die verantwoordelijk zijn voor het behoud van het evenwicht op het netwerk en het veilig stellen van de stroomlevering in noodsituaties. Uit het marktonderzoek van de Commissie is duidelijk gebleken dat ondersteunende diensten/netwerkdiensten niet gemakkelijk kunnen worden vervangen door andere elektriciteitsleveringen op groothandelsniveau. Voorts kan het aandeel reguleringsstroom van een beheerder in de loop van de tijd aanzienlijk variëren zonder enig duidelijk verband met zijn positie op de markt voor stroomproductie.
- (40) Volgens de beschikking kan de precieze afbakening van deze markt/markten worden opengelaten. Bilaterale leveringen aan afnemers zonder een directe toegang tot Nord Pool kunnen wel of niet een afzonderlijke productmarkt vormen. Dit geldt ook voor ondersteunende diensten.

Financiële derivaten van stroom

- (41) Volgens de beschikking bestaat er een afzonderlijke markt voor financiële elektriciteit, voornamelijk omdat de financiële markt betrekking heeft op de handel in risico's, terwijl de fysieke markt betrekking heeft op de handel in stroom voor verbruik. Beide zijn derhalve niet volledig substitueerbaar. Of het specifieke financiële product van de zogeheten *contracts for difference* tot dezelfde markt of tot een afzonderlijke markt behoort, wordt in het midden gelaten.

Retailstroommarkt

- (42) Volgens de beschikking bestaan er afzonderlijke markten voor stroomleveringen aan afnemers met uurlijkse bemeteringsvereisten en voor leveringen aan afnemers zonder bemeteringsvereisten. In het marktonderzoek werd dit onderscheid duidelijk bevestigd. Deze klantengroepen betalen verschillende prijzen, nemen verschillende producten af en kopen aan op een verschillende manier.

2. Relevante geografische markten

Groothandel in fysieke stroom

- (43) Volgens de beschikking dienen de gevolgen die de fusie voor de mededinging heeft, te worden beoordeeld met betrekking tot de afzonderlijke Nord Pool-prijszones in het oosten en het westen van Denemarken of met betrekking tot een combinatie van beide zones plus Zweden, aangezien de Noordse activiteiten van de partijen bijna uitsluitend tot Denemarken zijn beperkt. Indien de concentratie geen negatieve gevolgen heeft op de mededinging in dergelijke combinaties van zones, dan kan zij ook geen negatieve gevolgen hebben op een ruimere prijszone.
- (44) Alle andere vraagstukken met betrekking tot de definitie van de geografische markt voor de groothandelsstroommarkt worden open gelaten.

Ondersteunende diensten

- (45) Volgens de beschikking zijn de ondersteunende diensten nationaal, aangezien zij afhankelijk zijn van een onmiddellijke en betrouwbare beschikbaarheid binnen een bepaalde prijszone en congestie bij koppellijnen bestaat.

Financiële stroomderivaten

- (46) Wat *financiële stroomderivaten* betreft, is de markt volgens de beschikking minstens pan-Noords, aangezien de trading van financiële stroomderivaten plaatsvindt op Nord Pool, terwijl de *contracts for difference* alleen betrekking konden hebben op de specifieke prijszone, omdat de ondernemingen die in deze producten handelen, hoofdzakelijk de groothandelleveranciers en afnemers in deze prijszones zijn.

Retailstroommarkt

- (47) In *retailstroommarkten* is de markt voor bemeterde afnemers volgens de beschikking nationaal, terwijl de markt voor niet-bemeterde afnemers nationaal-regionaal is. Buitenlandse leveringsbedrijven kunnen niet direct tot de markt toetreden en niet-bemeterde afnemers zijn grotendeels bij hun lokale leverancier gebleven die met de universeledienstverlening is belast.

3. Conclusie met betrekking tot de relevante stroommarkten

- (48) In de beschikking worden bijgevolg de volgende stroommarkten afgebakend:
- 1) stroomgroothandel (hetzij respectievelijk het oosten en het westen van Denemarken, hetzij wijder);
 - 2) eventueel, bilaterale groothandel met afnemers die geen toegang tot Nord Pool hebben (respectievelijk het oosten en het westen van Denemarken);
 - 3) eventueel, ondersteunende diensten (respectievelijk het oosten en het westen van Denemarken);
 - 4) financiële stroomderivaten (de Nord Pool-zone met uitzondering van de *contracts for difference*);
 - 5) eventueel, *contracts for difference* (respectievelijk het oosten en het westen van Denemarken);
 - 6) verkoop van stroom aan bemeterde (commerciële) klanten (Deens-nationaal);
 - 7) verkoop van stroom aan niet-bemeterde (hoofdzakelijk huishoudelijke) afnemers (Deens-nationaal of Deens-regionaal).

C. ANDERE MARKTEN

- (49) Een aantal andere markten worden door de voorgestelde concentratie beïnvloed, maar er zijn negatieve gevolgen voor de mededinging, omdat de marktaandelen gering zijn of er geen geografische overlappingsen zijn: stadsverwarming (lokaal), vliegaspductie (of het om een regionaal bereik gaat, blijft in het midden) en CO₂-trading (waarschijnlijk de gehele EU).

5. BEOORDELING UIT MEDEDINGINGSOOGPUNT

VOORAFGAANDE OPMERKING MET BETREKKING TOT HET MINDERHEIDSBELANG

- (50) In de beschikking wordt het door DONG aangevoerde argument onderzocht met betrekking tot de aan de fusie voorafgaande banden tussen de fuserende partijen en tussen de fuserende partijen en derde partijen. In elk geval luidt de conclusie dat de negatieve gevolgen van de fusie niet kunnen worden gecompenseerd door rekening te houden met een dergelijk effect.

A. AARDGAS

1. Markt voor gasopslagfaciliteiten en middelen voor flexibel gasbeheer

- (51) Op grond van het in deze zaak uitgevoerde marktonderzoek is de Commissie tot de conclusie gekomen dat DONG thans een machtspositie bekleedt op de Deense markt voor opslag/middelen voor flexibel gasbeheer.

- (52) Volgens de beschikking is de toegang tot opslagfaciliteiten/middelen voor flexibel gasbeheer een noodzakelijke aanvulling van andere gasactiviteiten. De markt voor opslagfaciliteiten/middelen voor flexibel gasbeheer wordt als aangrenzend aan andere gasmarkten beschouwd. Hoewel twee afzonderlijke juridische entiteiten binnen DONG verantwoordelijk zijn voor respectievelijk gasopslag en trading van gas, is de Commissie van mening dat beide activiteiten worden uitgeoefend met de gemeenschappelijke doelstelling om de winstgevendheid van de DONG-groep te verhogen. In dit kader heeft zij dus de gevolgen op de Deense markt voor gasopslag/middelen voor flexibel gasbeheer onderzocht.
- (53) Bijgevolg wordt in de beschikking vastgesteld dat de acquisitie van E2 en Elsam als de belangrijkste onafhankelijke mogelijkheden voor een flexibel gasbeheer in Denemarken DONG het vermogen en de prikkel zal geven om haar opslagbehoeften te verminderen door in plaats van gebruik te maken van haar eigen opslagfaciliteiten een beroep te doen op E2 en Elsam als mogelijkheden voor een flexibel gasbeheer. Tegelijkertijd zullen minder alternatieven op het vlak van flexibel gasbeheer voor concurrerende gasleveranciers beschikbaar zijn. Derhalve en ook als gevolg van de wijze waarop de Deense opslagtarieven worden toegepast, zullen de opslagkosten van de andere gasleveranciers stijgen en zal hun vermogen om concurrentiedruk op DONG afnemen.
- (54) Bijgevolg wordt in de beschikking geconcludeerd dat de fusie tot gevolg zou kunnen hebben dat op significante wijze de daadwerkelijke mededinging wordt belemmerd op de eventuele Deense markt voor opslagfaciliteiten/middelen voor flexibel gasbeheer, in het bijzonder door de versterking van de machtspositie van DONG op deze markten.
- (55) Wat de Zweedse markt voor opslagfaciliteiten/middelen voor flexibel gasbeheer betreft, wordt in de beschikking geconcludeerd dat de vaststelling van mogelijke schade in Denemarken in beginsel tot Zweden kan worden uitgebreid, maar dat een gedetailleerde beoordeling van de specifieke kenmerken van de Zweedse markt onnodig is, aangezien de algemene beoordeling van de transactie hiervan losstaat.
- 2. Markt voor groothandelsgasleveringen**
- (56) Tijdens het onderzoek verschilden de Commissie en DONG van mening met betrekking tot het belang van een onderzoek naar groothandelsgasleveringen na [...] (*). DONG trok het belang in twijfel van een onderzoek dat zich niet tot een periode van [...] * jaar beperkte. Volgens de Commissie wordt de gasmarkt gekenmerkt door langetermijninvesteringen in infrastructuur en langetermijnbevoorradingscontracten, waardoor een onderzoek met een tijdhorizon na [...] * is gerechtvaardigd. In de beschikking wordt evenwel geconcludeerd dat zelfs zonder rekening te houden met de marktsituatie na [...] * de fusie aanzienlijke mededingingsbeperkende effecten zal hebben op Deense groothandelsleveringen door het verdwijnen van de disciplinerende uitwerking van het BGI-project en het feit dat de toetredingsbeslissingen van concurrenten zullen worden beïnvloed door de aanvang in 2008 van de onderhandelingen over leveringscontracten met Elsam en E2.
- (57) In de beschikking wordt geconcludeerd dat DONG een machtspositie bekleedt op de Deense markt voor groothandelsgasleveringen, aangezien de onderneming in 2004 een marktaandeel van [80-90 %] * had⁽¹⁾. De Commissie onderzocht het potentiële tegengewicht tegen de machtspositie van DONG. De volgende vijf bronnen kwamen in aanmerking om een tegengewicht te vormen:
- beheerders in het Deense offshoregebied,
 - invoer uit Duitsland ten zuiden van de Deudanpijplijn,
 - bij Ellund wederingevoerd gas,
 - een liquide Deense groothandelsmarkt, en
 - nieuwe pijplijn capaciteit of andere invoerfaciliteiten.
- (58) In de beschikking wordt geconcludeerd dat de concurrentiedruk die van deze bronnen uitgaat, zwak is of onvoldoende zeker is om op korte termijn een daadwerkelijk tegengewicht te vormen tegen de marktpositie van DONG.
- (59) Vervolgens wordt in de beschikking onderzocht of de transactie zal resulteren in een versterking van de machtspositie van DONG door het wegvallen van daadwerkelijke en/of potentiële mededinging. Wat de commerciële interesse van E2 en Elsam betreft om actieve spelers op de Deense groothandelsgasmarkt te worden, betwist DONG dat E2 en Elsam potentiële concurrenten zijn en voert zij aan dat de grootste concurrentiedruk op DONG niet van deze ondernemingen uitgaat.
- (60) Volgens de Commissie is het voldoende dat van E2 en Elsam een grote concurrentiedruk uitgaat (en niet noodzakelijk de grootste). Het wegvallen van deze druk zou resulteren in mededingingsbezwaren.
- (61) In het onderzoek van de Commissie en de beschikking wordt geconcludeerd dat door de voorgestelde concentratie E2 als daadwerkelijke concurrent en Elsam als een geloofwaardige potentiële concurrent voor DONG zullen verdwijnen. Deze conclusie zal niet worden gewijzigd door het onderzoek dat de Commissie heeft gevoerd met betrekking tot vijf, in overweging 57 vermelde potentiële tegengewichten. Voorts wordt in de beschikking geconcludeerd dat de acquisitie van een beperkt aantal gasgestookte elektriciteitscentrales van E2 en Elsam door Vattenfall onvoldoende zal zijn om het wegvallen te compenseren van de concurrentiedruk als gevolg van de opname van E2 en Elsam in de DONG-groep.

(*) Zakengeheim.

⁽¹⁾ Naar verwachting zou het marktaandeel in de eerste helft van 2005 [80-90 %] * bedragen.

- (62) Naast deze horizontale effecten wordt in de beschikking geconcludeerd dat de transactie zal resulteren in een afscherming van afnemers. Bijgevolg zal de daadwerkelijke mededinging op significante wijze worden belemmerd wegens een verticale integratie van DONG met E2 en Elsam, die ongeveer [20-30 %] * van het totale Deense verbruik vertegenwoordigen. De concurrenten van DONG zullen dus moeilijker toegang krijgen tot de Deense gasmarkten, als groothandelleveranciers en als leveranciers van eindgebruikers. De toetredingsdrempels tot deze markten worden hierdoor verhoogd.
- (63) De partijen voerden aan dat Elsam tot nu toe slechts in beperkte mate gas bij derde partijen heeft betrokken, aangezien de onderneming alleen enkele swappingcontracten en aankoopovereenkomsten op korte termijn heeft afgesloten. De Commissie is evenwel van mening dat bevoorrading van Elsam door de concurrenten van DONG minstens een potentiële druk op het gedrag van DONG zou hebben uitgeoefend.
- (64) In de beschikking wordt geconcludeerd dat zelfs indien het marktafschermingseffect was beperkt tot de afscherming van de vraag van E2, deze afscherming de machtspositie van DONG op de Deense groothandelsmarkt aanzienlijk zou versterken door het teweegbrengen van negatieve prikkels bij derde partijen die op significante wijze tot deze markt wensen toe te treden. Dit is het geval omdat bijna alle onafhankelijke (niet-gebonden) vraag van derde partijen voor Denemarken tot nu toe via E2 tot stand is gekomen. Door de voorgestelde fusie zullen bijgevolg de toetredingsdrempels tot de Deense groothandelsmarkt worden verhoogd, omdat door de fusie een onderneming verdwijnt die aanzienlijke hoeveelheden aardgas op de groothandelsmarkt aankocht voor zowel intern gebruik als levering aan andere afnemers.
- (65) In de beschikking wordt geconcludeerd dat als gevolg van de concentratie op de Deense groothandelsmarkt aanzienlijke concurrentiedruk op DONG wegvalt. Gezien de stevig verankerde machtspositie van DONG op deze markt, zal de voorgenomen transactie waarschijnlijk erin resulteren dat de daadwerkelijke mededinging op significante wijze wordt belemmerd, in het bijzonder door de versterking van de machtspositie van DONG.
- (66) Wat de groothandelsgasleveringen in Zweden betreft, bekleedt DONG eveneens op deze markt een zeer sterke positie ⁽¹⁾. In de beschikking wordt in het midden gelaten of DONG een afzonderlijke of gezamenlijke machtspositie op de Zweedse of Deens-Zweedse markt voor groothandelsleveringen bekleedt, aangezien schadelijke effecten op elk van deze markten het gevolg zou zijn van een schadelijk effect van de transactie op de Deense groothandelsmarkt.
- 3. De markt voor de aardgasleveringen aan gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales**
- (67) Volgens de beschikking kan op de markten voor aardgasleveringen aan gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales in Denemarken en Zweden geen afscherming van
- klanten of afscherming met betrekking tot de invoer plaatsvinden, aangezien a) minstens tot 2009 gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales als afnemers geen schade zouden oplopen op zowel de Deense als de Zweedse markten voor leveringen aan gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales en b) de gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales na 2009 zouden zijn beschermd indien de werking van de groothandelsmarkt wordt versterkt door middel van het door de partijen voorgestelde gasvrijgaveprogramma.
- (68) Wat potentiële concurrentie betreft, wordt in de beschikking geconcludeerd dat het onwaarschijnlijk is om E2 en/of Elsam als potentiële toetreders tot de markt voor de levering aan gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales te beschouwen, aangezien het onwaarschijnlijk is dat andere gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales bereid zouden zijn om zich te bevoorraden met gasleveringen van hun directe concurrenten.
- (69) Volgens de beschikking heeft de concentratie derhalve niet tot gevolg dat de daadwerkelijke mededinging op de markten voor leveringen aan gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales in Denemarken of in Zweden op significante wijze wordt belemmerd.
- 4. Markt(en) voor leveringen aan industriële afnemers en gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales**
- (70) In de beschikking wordt vastgesteld dat DONG een machtspositie bekleedt en deze positie in de voorzienbare toekomst zal blijven bekleden met een marktaandeel van [60-70 %] * in 2004, het laatste jaar waarover betrouwbare marktaandeelgegevens beschikbaar zijn. Er zijn geen redenen om aan te nemen dat het marktaandeel van DONG in de voorzienbare toekomst tot onder de 50 % zou dalen.
- (71) Voorts wordt de positie van DONG in deze markt(en) voor leveringen aan grote commerciële afnemers en gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales ondersteund door de upstreammachtspositie van DONG met betrekking tot groothandel, opslag, offshoregas en invoerpipeline, aangezien opslagfaciliteiten en toegang tot gas belangrijke concurrentieparameters zijn in het kader van de leveringen aan deze klantengroepen.
- (72) Verder wordt de machtspositie van DONG niet bedreigd door haar concurrenten, aangezien HNG/MN en Statoil Gazelle kleine ondernemingen zijn, HNG/MN als concurrent financieel zwak staat en er sterke banden bestaan tussen DONG en HNG/MN.
- (73) E.ON en Shell hebben beide een zeer bescheiden marktaandeel op de Deense markt(en) voor verkoop aan grote commerciële klanten en gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales. E.ON zal waarschijnlijk haar inspanningen in Scandinavië op de Zweedse markt toespitsen.

⁽¹⁾ Minstens [45-55 %] * van de verkoopstrategie van DONG voor 2005 en [70-80 %] * in 2003 volgens een recent besluit (556/2004) van de Zweedse mededingingsautoriteit.

- (74) In de beschikking zijn ook andere aanwijzingen vastgesteld van de verankerde, aan de fusie voorafgaande machtspositie: van alle grote ondernemingen op de markt heeft DONG duidelijk het laagste overstappercentage. DONG is de kansrijkste onderneming op het gebied van dubbelbrandstofaanbiedingen. Voorts kon DONG ook relatief nauwe banden opbouwen met een aantal gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales.
- (75) In de beschikking wordt vastgesteld dat door de voorgenomen transactie de machtspositie van DONG wordt versterkt wegens de verhoging van de toetredingsdrempels en de uitschakeling van potentiële mededinging.
- (76) Als gevolg van de voorgenomen transactie worden de toetredingsdrempels verhoogd, omdat het voor andere ondernemingen moeilijker zal worden de kritische omvang inzake gasleveringen te bereiken indien ongeveer 20 % van het totale Deense gasverbruik wegvalt. Voorts wordt als gevolg van de fusie de reeds bevoorrechte toegang van DONG tot de gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales nog verder versterkt. Door de fusie wordt ook het risico verhoogd dat de gasopslag wordt afgeschermd van de concurrenten of dat de opslagkosten van de concurrenten worden verhoogd, waardoor de toetredingsdrempels nog verder worden verhoogd. Voorts worden door de concentratie waarschijnlijk de toetredingsdrempels tot de groothandelsmarkten verhoogd, waardoor het moeilijker wordt voor de concurrenten van DONG om zich tegen concurrerende voorwaarden te bevoorraden. Na de fusie zal DONG zich ook in een bevoorrechte positie bevinden met het oog op dubbelbrandstofaanbiedingen, terwijl het voor andere concurrenten moeilijker zal worden om het aanbod van DONG te evenaren.
- (77) Bovendien wordt de machtspositie van DONG door de voorgenomen transactie versterkt wegens de uitschakeling van de potentiële concurrenten Elsam, E2, Nesa en KE.
- (78) Zowel E2 als Elsam hebben tegen concurrerende prijzen toegang tot aanzienlijke hoeveelheden aardgas. Zij hebben ook toegang tot opslagfaciliteiten en middelen voor een flexibel gasbeheer. Voorts beschikken deze ondernemingen over het noodzakelijke „energiemerkt”. Een duidelijke meerderheid van de respondenten die bij het marktonderzoek van de Commissie waren betrokken, heeft verklaard dat Elsam en E2 extra hoeveelheden gas aan hen kon verkopen. Ten slotte heeft de Commissie overtuigende bewijsstukken gevonden voor de mogelijkheden om tot de markt toe te treden en de intenties van E2 dit te doen. In 2003 en 2004 had E2 trouwens reeds offertes ingediend bij regionale groothandelsleveranciersbedrijven in Zweden en Denemarken.
- (79) NESA en KE hebben sterke energiemerken en kunnen door de verkoop van dubbelbrandstof kostensynergieën en een grotere klantentrouw verwezenlijken. Zij hebben toegang tot een grote klantenbasis van industriële klanten. KE, Elsam en Energi E2 werden ook door DONG en Statoil Gazelle als potentiële concurrenten op de Deense gasmarkten beschouwd.
- (80) In de beschikking wordt bijgevolg geconcludeerd dat de voorgenomen transactie tot gevolg zal hebben dat de

daadwerkelijke mededinging op significante wijze wordt belemmerd, in het bijzonder wegens het in het leven roepen of versterken van machtsposities op de markt of markten voor de levering van aardgas aan grote commerciële afnemers en gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales.

5. Markt(en) voor gasleveringen aan huishoudens en kleine ondernemingen

- (81) In de beschikking wordt vastgesteld dat DONG een machtspositie bekleedt in twee regio's met een markt-aandeel van meer dan [90-100 %] *. Deze machtspositie wordt versterkt door hoge toetredingsdrempels, de controle van DONG over opslagfaciliteiten, toegang tot offshoregas alsmede de machtspositie van DONG op de groothandelsmarkt.
- (82) Indien wordt uitgegaan van de alternatieve hypothese van een nationale markt, dan bekleden DONG en HNG/MN een gezamenlijke machtspositie met marktaandelen van respectievelijk [25-35 %] * en [55-65 %] *. Er bestaan sterke banden tussen deze ondernemingen. De markt is zeer transparant en elke afwijking van oligopolistisch gedrag zou bijgevolg gemakkelijk kunnen worden opgespoord. Het product is zeer homogeen en vergemakkelijkt de stilzwijgende coördinatie. De percentages op het vlak van klantentrouw zijn zeer hoog, met hoge toetredingsdrempels als gevolg. Voorts zijn er doeltreffende vergeldingsmechanismen tegen een oligopolist met een afwijkend gedrag en een groot gemeenschappelijk belang in het behoud van het status-quo.
- (83) In de beschikking wordt vastgesteld dat de machtspositie van DONG zal worden versterkt door een verhoging van de toetredingsdrempels en — in zekere mate — de uitschakeling van potentiële concurrentie.
- (84) De concentratie zal resulteren in een verhoging van de toetredingsdrempels: de opslagkosten zullen stijgen en het wordt moeilijker om de kritische omvang te bereiken en de schaalvoordelen te realiseren die noodzakelijk zijn voor een financieel levensvatbare toetreding tot de markt. Voorts worden door de transactie grote afnemers op verschillende markten weggenomen. De flexibiliteit van deze afnemers zou de flexibiliteitsvereisten van huishoudelijke en kleine commerciële afnemers kunnen compenseren. Ten slotte zal door de waarschijnlijke liquiditeitsvermindering op de Deense groothandelsgasmarkt het vermogen van DONG stijgen om de toegang tot groothandelsgas af te schermen van haar concurrenten.
- (85) Door de concentratie wordt enige potentiële concurrentie van de stroomretailers KE en NESA — beide met een vestiging in de regio-Kopenhagen — uitgeschakeld. Deze ondernemingen beschikken reeds over verkoopkantoren, een omvangrijk verkoopapparaat, IT-uitrusting en factureringssystemen. Zij hebben grote klantenportfolio's, die als basis zouden kunnen dienen met het oog op een toetreding tot de retailgasmarkten. Op nationaal niveau en in het bijzonder op regionaal niveau hebben beide ondernemingen ook een aanzienlijke merkbekendheid. In tegenstelling tot de meeste andere toetreders tot de markt worden NESA en KE bijgevolg niet met hoge toetredingsdrempels geconfronteerd. [...] *.

- (86) Anderzijds zullen talrijke klanten van KE voor hun energiebehoeften voor koken op stadsgas en voor hun verwarmingsbehoeften op stadsverwarming een beroep doen. Voorts moet rekening worden gehouden met het feit dat het grootste deel van klantenbasis voor stroom van NESAs en KE alleen had kunnen worden gebruikt om te concurreren met HNG/MN. Hun gasdistributieregio's overlappen namelijk geografisch met die van NESAs en KE, maar niet met die van DONG.
- (87) In de beschikking wordt ook erkend dat andere stroomleveranciersbedrijven zouden kunnen toetreden tot de markt voor gasleveringen aan kleine commerciële en huishoudelijke afnemers, maar wordt geconcludeerd dat KE en NESAs een specifieke positie bekleden met betrekking tot toegang tot gas, die andere stroombedrijven moeilijk zouden kunnen overnemen.
- (88) Derhalve wordt in de beschikking geconcludeerd dat de voorgenomen fusie tot gevolg zal hebben dat de mededinging op de markt of markten voor de gaslevering aan huishoudens en kleine commerciële afnemers op significante wijze wordt belemmerd, ongeacht of deze markt(en) als regionaal of als nationaal worden omschreven, in het bijzonder door de versterking van een machtspositie.

6. Conclusie met betrekking tot de beoordeling van de aardgasmarkten voorafgaand aan het onderzoek van de wijzigingen van de aangemelde concentratie

- (89) In de beschikking wordt geconcludeerd dat de transactie ertoe zal leiden dat de daadwerkelijke mededinging op significante wijze wordt belemmerd, in het bijzonder door de versterking van machtsposities op de volgende productmarkten:
- levering van groothandelsgas voor Denemarken (en mogelijk ook voor Zweden);
 - gasopslag of gasflexibiliteit (ongeacht of dit alleen geldt voor Denemarken of ook voor Zweden);
 - gaslevering aan grote ondernemingen en gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales, als één of twee markten, in Denemarken;
 - gaslevering aan kleine ondernemingen en/of huishoudens, als één of twee markten, in Denemarken.
- B. ELEKTRICITEIT
- (90) In de beschikking wordt vastgesteld dat de concentratie op geen enkele elektriciteitsmarkt aanleiding geeft tot mededingingsbezwaren.
- 1. Groothandelsstroom**
- (91) In de beschikking wordt vastgesteld dat Elsam en E2 op het eerste gezicht een machtspositie bekleden in hun respectieve Nord Pool-regio's inzake groothandelsstroom als deze regio's van de andere Nord Pool-regio's geïsoleerd zijn, aangezien het daadwerkelijke tegengewicht van binnen de regio gelegen windmolens en gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales gering is.
- (92) De horizontale effecten van de voorgenomen transactie zullen echter wellicht aanzienlijk worden overtroffen door het verlies van marktaandeel als gevolg van de aan voorwaarden verbonden afstotingen van elektriciteitscentrales aan Vattenfall in zowel het oosten als het westen van Denemarken, waardoor een levensvatbare concurrent tot stand wordt gebracht voor de in de regio gevestigde bedrijven waarvan het marktaandeel aanzienlijk wordt verminderd. In de beschikking wordt ook geconcludeerd dat de intenties van Elsam en E2 om op elkaars gebieden actief te worden niet konden worden vastgesteld en dat DONG de mogelijkheid heeft verworpen om met een gasgestookte elektriciteitscentrale actief te worden op het gebied van stroomopwekking. Derhalve wordt in de beschikking geconcludeerd dat alle potentiële horizontale effecten verreweg worden gecompenseerd door het meer vaststaande en directe positieve effect van de toetreding van Vattenfall.
- (93) Wat de verticale effecten betreft, wordt in de beschikking vastgesteld dat het onwaarschijnlijk is dat DONG na de fusie de kosten van haar concurrenten (gasbevoorrading) zal verhogen. Uit een modelsimulatie bleek dat zeer aanzienlijke verhogingen van de gasprijzen vereist zouden zijn om een enigszins voelbare vermindering van de stroomproductie tot stand te brengen. In het licht van de concurrentiedruk waaraan DONG — ondanks haar machtspositie — na de fusie niettemin nog steeds onderhevig zou zijn, zouden zulke verhogingen die op fusiegerelateerde verticale effecten zijn gebaseerd, niet realistisch zijn. Deze conclusie wordt versterkt door de door DONG voorgestelde corrigerende maatregelen die na de fusie zullen leiden tot een grotere beschikbaarheid van alternatieve bronnen voor gasbevoorrading van gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales. Zelfs indien de gefuseerde onderneming na de fusie de prikkel had om de gasprijzen voor gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales te verhogen, is het onwaarschijnlijk dat deze verhoging zou leiden tot hogere stroomprijzen gezien de toegenomen concurrentie in het oosten en het westen van Denemarken als gevolg van het afstoten van elektriciteitscentrales aan Vattenfall.
- (94) Het is ook onwaarschijnlijk dat DONG in de toekomst in staat zal zijn enige directe invloed uit te oefenen op gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales wegens de toezegging van Elsam aan de Deense mededingingsautoriteit in maart 2004 naar aanleiding van de acquisitie door Elsam van Nesa. Elsam en Nesa hebben dan toegezegd al hun aandelen in gedecentraliseerde gasgestookte warmte- en krachtcentrales af te stoten.
- (95) De gevolgen van de fusie zijn ook onderzocht op het overigens positieve effect van de Great Belt Interconnector, die naar verwachting in 2010 een verbinding tussen het oosten en het westen van Denemarken zal tot stand brengen. De conclusie luidt dat zonder de fusie de concurrentiedruk die van deze koppellijn uitgaat, waarschijnlijk 600 MW bedraagt, hetgeen in elk geval minder is dan de concurrentiedruk die ontstaat door de toetreding van Vattenfall in beide regio's. Dit werd ook bevestigd door een modelsimulatie.

- (96) Deze overwegingen en vaststellingen met betrekking tot horizontale en verticale effecten van de voorgenomen fusie zijn ook van toepassing op de bilaterale stroomgroothandel aan in het oosten en het westen van Denemarken gevestigde afnemers, in de veronderstelling dat er een afzonderlijke markt is voor groothandelsklanten die geen directe toegang hebben tot de groothandelsmarkt van Nord Pool.
- (97) In een ruimer Nord Pool-kader zullen de partijen marktaandeelen van minder dan 10 % hebben, zelfs op een markt die alleen uit Zweden en beide delen van Denemarken bestaat.

2. Ondersteunende diensten

- (98) In de beschikking wordt vastgesteld dat Elsam en E2 vóór de fusie in hun respectieve regio's met weinig concurrentie werden geconfronteerd. Na de fusie zal DONG in elke regio het hoofd moeten bieden aan een ernstige concurrent, Vattenfall. Derhalve resulteert de fusie niet in mededingingsbezwaren op de mogelijke markten voor ondersteunende diensten in het oosten en het westen van Denemarken.

3. Financiële stroomderivaten

- (99) Op een Noordse markt voor trading in *financiële stroomderivaten* hebben de fuserende ondernemingen een gezamenlijk marktaandeel van minder dan 10 %. Door dit kleine marktaandeel worden alle mededingingsbezwaren op deze markt weggenomen.
- (100) Wat potentiële regionale markten voor *contracts for difference* in het oosten en het westen van Denemarken betreft, zijn E2 en Elsam duidelijk grote verkopers van *contracts for difference* in hun respectieve regio's. Naar verwachting zal het verkopen van activa in de stroomproductie aan Vattenfall tot gevolg hebben dat Vattenfall een belangrijke verkoper van *contracts for difference* wordt in zowel het oosten als het westen van Denemarken.

4. Retailstroomlevering aan commerciële afnemers

- (101) In de beschikking wordt vastgesteld dat het mededingingsniveau op de Deense markt voor stroomleveringen aan bemeterde afnemers thans hoog is. De gefuseerde onderneming zal een gezamenlijk marktaandeel van [20-30 %] * hebben. Na de fusie zal de gefuseerde entiteit grotendeels de kloof dicht met de belangrijkste speler, EnergiDanmark. Voorts worden een aantal andere concurrenten als levensvatbare alternatieven beschouwd door de afnemers.

5. Retailstroomlevering aan kleine afnemers met een standaardbelastingsprofiel

- (102) De transactie zal ook tot gevolg hebben dat een overlapping tot stand komt van enkele marktaandelen in de markt voor retailstroomlevering aan kleine afnemers. De mededinging op deze markt in Denemarken is vrij versnipperd. Tot nu toe hebben slechts een beperkt aantal huishoudelijke klanten gekozen voor een andere leverancier dan hun gevestigde lokale leverancier. Op een nationale Deense markt zal DONG de grootste onderneming worden, met weliswaar een beperkt marktaandeel van ongeveer [25-30 %] *.
- (103) Hoewel NESA en KE behoren tot de meer belangrijke ondernemingen waarnaar afnemers zijn overgeschakeld, hebben andere concurrenten vergelijkbare percentages inzake het aantrekken van klanten.
- (104) Wat de hypothese van regionale markten betreft, wordt in de beschikking vastgesteld dat de transactie niet zou leiden tot een aanzienlijke versterking van de posities van NESA, KE en FE in de regio's waar zij de gevestigde leveranciers zijn, aangezien concurrenten zoals OK en EnergiDanmark even geschikte concurrenten zijn voor de in de regio gevestigde bedrijven als de andere bij de fusie betrokken partijen.

6. Conclusie met betrekking tot de beoordeling vanuit het oogpunt van de mededinging voor de stroommarkten

- (105) In de beschikking wordt vastgesteld dat de concentratie niet tot gevolg heeft dat de daadwerkelijke mededinging op significante wijze wordt belemmerd, in het bijzonder als gevolg van de totstandbrenging of versterking van een machtspositie op een van de mogelijk getroffen markten, namelijk die voor groothandelsstroom, ondersteunende diensten, financiële stroomderivaten, retaillevering aan commerciële afnemers of stroomlevering aan kleine afnemers.

6. TOEZEGGINGEN

A. BESCHRIJVING VAN DE TOEZEGGINGEN

1. Afstoten van opslagfaciliteiten

- (106) Met het oog op het wegnemen van de mededingingsbezwaren op de markt voor opslagfaciliteiten/middelen voor flexibel gasbeheer heeft DONG de toezegging gedaan om vóór 1 mei 2007 haar grote gasopslagfaciliteit in Lille Torup in Jutland af te stoten. Alleen de koper zal gemachtigd zijn om opslagcapaciteit in de opslagfaciliteit van Lille Storup te verkopen voor het gasopslagjaar 2007/2008, dat loopt van 1 mei 2007 tot 30 april 2008. DONG heeft zich ertoe verbonden gedurende een periode van tien jaar vanaf het afsluiten van de verkoop, geen directe of indirecte invloed te verwerven over het geheel of een gedeelte van de opslagfaciliteiten tenzij de Commissie een voorafgaande goedkeuring heeft verleend.

2. *Gasvrijgaveprogramma*

- (107) Met het oog op het wegnemen van de mededingingsbezwaren met betrekking tot de groothandelsmarkten heeft DONG als toezegging een gasvrijgaveprogramma voorgesteld om in Denemarken aardgas aan derde partijen ter beschikking te stellen. De gashoeveelheid die zal worden vrijgegeven, bedraagt 400 miljoen m³ per jaar (op een totaal van 2 400 miljoen m³). Deze hoeveelheid zal worden geveild in de periode 2006-2011 voor levering in de gasjaren die op elke veiling volgen. De volumens stemmen overeen met ongeveer 10 % van het totale Deense gasverbruik in 2005. Bij een aanzienlijke wijziging van de marktvoorwaarden kan DONG onder bepaalde voorwaarden een verzoek indienen bij de Commissie om het gasvrijgaveprogramma met betrekking tot twee laatste veilingen te beëindigen. Het gasvrijgaveprogramma voorziet in een tweefasige veiling: in de „primaire veiling” zal DONG gas beschikbaar stellen op het virtuele tradingpunt/hub in Denemarken en zoals bij een swap zullen succesvolle bieders hetzelfde volume gas ter beschikking van DONG stellen op een van de vier gespecialiseerde gashubs in het noordwesten van Europa. Hoeveelheden die niet in het kader van de primaire veiling werden verkocht, zullen worden verkocht op een traditionele gasvrijgaveveiling die later in hetzelfde jaar zal plaatsvinden. Voorts voorzien de toezeggingen in een vrijstellingsclausule voor afnemers op grond waarvan bestaande directe afnemers van DONG die deelnemen aan de veiling of die gas aankopen bij een trader/groothandelaar aan wie bij de veiling loten werden toegekend, het recht hebben om hun contractuele aankoopverplichting ten opzichte van DONG te reduceren.

B. BEOORDELING VAN DE GEDANE TOEZEGGINGEN

1. *Effect van de voorgestelde toezeggingen op de markt voor opslagfaciliteiten/middelen voor flexibel gasbeheer*

- (108) Het belangrijkste effect van de voorgestelde toezeggingen op de markt voor opslagfaciliteiten/middelen voor flexibel gasbeheer wordt veroorzaakt door het afstoten van de opslagfaciliteit in Lille Torup. Voorts zal het gasvrijgaveprogramma bijdragen tot een verhoging van de liquiditeit op de Deense groothandelsmarkt en bijgevolg ook nieuwe bronnen van flexibiliteit tot stand brengen.
- (109) Door het afstoten van de grootste van de twee Deense opslagfaciliteiten, met een capaciteit van ongeveer 400 miljoen m³ zonder capaciteitsreserveringen van meer dan één jaar, zal de concurrentie op deze markt toenemen, ongeacht of het een markt voor opslagfaciliteiten of een ruimere markt voor middelen voor flexibel gasbeheer betreft. Deze opslag/flexibiliteitsvolumen bedragen meer dan 57 % van de Deense opslagcapaciteit en vertegenwoordigen dus grotendeels de algemene, in Denemarken beschikbare flexibiliteit.

- (110) De marktdeelnemers zijn in het algemeen ervan overtuigd dat het afstoten van de Lille Torup opslagfaciliteit met betrekking tot de opslag/flexibiliteit in Denemarken een positief effect zal hebben op de mededinging.
- (111) Het gasvrijgaveprogramma, dat een aanvulling biedt op de flexibiliteit die door de opslagfaciliteit in Lille Torup aan de markt wordt geboden, zal ook positieve gevolgen hebben voor de in Denemarken beschikbare flexibiliteit.
- (112) Beide onderdelen van de toezeggingen, dus het afstoten van opslagfaciliteit en het gasvrijgaveprogramma zullen ook positieve gevolgen hebben voor de Zweedse markten. De mededinging tussen DONG en de toekomstige opslagbeheerder van Lille Torup zal in het voordeel zijn van de Zweedse afnemers van opslagcapaciteit. Hetzelfde geldt voor de gevolgen van het gasvrijgaveprogramma.

2. *Effect van de voorgestelde toezeggingen op groothandelsaardgasmarkt*

- (113) De Commissie heeft geconcludeerd dat het door DONG voorgestelde gasvrijgaveprogramma in combinatie met het afstoten van opslagcapaciteit voldoende is om alle door de Commissie vastgestelde mededingingsbezwaren met betrekking tot de groothandelsmarkt weg te nemen.
- (114) Wat het gasvrijgaveprogramma betreft, vertegenwoordigen de aangeboden hoeveelheden van jaarlijks 400 miljoen m³ die via de primaire of secundaire veiling kunnen worden omgewisseld of verkocht, ongeveer 10 % van de Deense vraag.
- (115) Wat de afscherming van afnemers betreft, zullen deze hoeveelheden in de eerste plaats in combinatie met de bepaling voor de vrijgave van afnemers, de volumens compenseren die E2 in de voorbije jaren op korte termijn zowel binnen als buiten Denemarken heeft betrokken en die ongeveer 5 % van de Deense vraag vertegenwoordigen. De vrijgegeven hoeveelheden compenseren ook de extra volumens die mogelijk door Elsam en E2 vóór de afloop in 2009 van hun bevoorradingsovereenkomsten op lange termijn met DONG zouden zijn aangekocht.
- (116) Ten tweede zullen de hoeveelheden de uitschakeling van potentiële mededinging door Elsam en in het bijzonder door E2 compenseren. Het is evenwel moeilijk om met voldoende zekerheid te kunnen vaststellen welke hoeveelheden door deze ondernemingen in de voorzienbare toekomst zouden zijn verkocht. De invoer door en voor E2 en de marktaandelen van alle concurrenten (met uitzondering van [...]*) samengenomen (dus alle onafhankelijke concurrentie ten aanzien van DONG samengenomen) bedroegen ongeveer 10 % van de Deense vraag in 2004.

- (117) De aandacht moet erop worden gevestigd dat aan deze hoeveelheden flexibiliteitsbepalingen zijn gekoppeld die dit gas aantrekkelijk zullen maken voor alle doeleinden van de Deense groothandelsmarkt.
- (118) Van specifiek belang is de bepaling voor de vrijgave van afnemers die de aankopers van dit gas een prikkel geeft om het in Denemarken te gebruiken, de toetreding tot de markt vergemakkelijkt en het bezwaar van de afscherming van afnemers wegneemt.
- (119) Wat de duur en het volume van het gasvrijgaveprogramma betreft, werd dit door een groot aantal marktdeelnemers als voldoende omschreven om de schadelijke effecten te compenseren van de fusie op de Deense groothandelsmarkt.
- (120) Ook de corrigerende maatregel van de afstoting van opslagfaciliteiten zal een gunstig effect hebben op de Deense groothandelsmarkt, aangezien de toegang tot niet-discriminerende opslagcapaciteit die los staat van DONG een essentiële faciliterende rol vervult voor de groothandelsactiviteiten in Denemarken van derde partijen.

3. Effect van de voorgestelde toezeggingen op de retailaardgasmarkten

Markt(en) voor de bevoorrading van industriële afnemers en gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales en markt(en) voor de bevoorrading van kleine ondernemingen en huishoudens

i) de verhoging van toetredingsdrempels (verticale problemen)

- (121) In de beschikking wordt vastgesteld dat door het gasvrijgaveprogramma alle bezwaren met betrekking tot de verhoging van toetredingsdrempels op deze markten worden weggenomen.
- (122) Met het gasvrijgaveprogramma wordt meer in het bijzonder het bezwaar weggenomen met betrekking tot de afscherming van afnemers en het bereiken van kritische omvang door middel van het onderdeel van het programma dat betrekking heeft op vrijgave van afnemers. De 400 miljoen m³ die wordt geveild, bedraagt 17 % van de markt voor leveringen aan industriële afnemers en gedecentraliseerde warmte- en krachtcentrales en 45 % van de markt voor leveringen aan kleine ondernemingen en huishoudens.
- (123) Het jaarlijks gasvolume dat moet worden vrijgegeven, zal een belangrijk effect hebben op de liquiditeit van de Deense groothandelsgasmarkt en zal ruim de kans geven aan concurrenten die actief zijn of dit wensen te worden op deze markten om in concurrentie met DONG dubbelbrandstofleveringen (aardgas/elektriciteit) aan te bieden.

- (124) Bezwaren met betrekking tot het wegnemen van flexibiliteit van gecentraliseerde warmte- en krachtcentrales als compensatie voor de flexibiliteitsvereisten van leveranciers en afscherming van invoer worden weggenomen door de flexibiliteitsbepalingen van het gasvrijgaveprogramma en het afstoten van de Lille Torup opslagfaciliteit, waardoor concurrentie ontstaat tussen de beide Deense opslagfaciliteiten.

- (125) In de beschikking wordt derhalve geconcludeerd dat als gevolg van de voorgestelde verbintenissen de toetredingsdrempels in vergelijking met de toestand vóór de fusie niet hoger zullen zijn.

ii) Uitschakeling van potentiële mededinging

- (126) Volgens de beschikking zal door algemene verlaging van de toetredingsdrempels op deze markten het verlies van potentiële mededinging op deze markten worden gecompenseerd.

- (127) Wat het gasvrijgaveprogramma betreft, wordt deze vrijgave op twee manieren tot stand gebracht. Ten eerste wordt door de verbeterde toegang tot gas in het kader van het gasvrijgaveprogramma in combinatie met de flexibiliteit de toegang van andere potentiële concurrenten vergemakkelijkt. Ten tweede zorgt het mechanisme voor de vrijgave van afnemers ervoor dat potentiële concurrenten die tot de Deense gasmarkt(en) wensen toe te treden en die door middel van het vrijgaveprogramma gas hebben betrokken, verhoudingsgewijs een gemakkelijke toegang tot afnemers zullen hebben.

- (128) Ten tweede zal door de corrigerende maatregel van het afstoten van opslagfaciliteiten de toetreding tot de markt worden vergemakkelijkt wegens de invoering van concurrentie tussen beide Deense opslagfaciliteiten, het uitschakelen van het risico van de afscherming van invoer en de versterking van het algemene vertrouwen in de niet-discriminerende toegang tot opslagfaciliteiten.

7. CONCLUSIE

- (129) In de beschikking wordt geconcludeerd dat de voorgenomen concentratie en de voorgestelde toezeggingen niet tot gevolg zullen hebben dat op significante wijze de daadwerkelijke mededinging wordt belemmerd op de gemeenschappelijke markt of een wezenlijk deel daarvan, in het bijzonder wegens de totstandbrenging of versterking van een machtspositie.

- (130) Derhalve verklaart de Commissie de aangemelde transactie overeenkomstig artikel 2, lid 2, en artikel 8, lid 2, van de concentratieverordening en artikel 57 van de EER-overeenkomst verenigbaar met de gemeenschappelijke markt en de werking van de EER-overeenkomst.